

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชน บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์

Community Cultural Adaptation in Sirikit Reservoir, Uttaradit Province

โดย

นางสาวสุภารัตน์ รอดบุญส่ง

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-2082-9

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการศึกษา	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
แนวคิดเรื่องการพัฒนา	9
แนวคิดเรื่องการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่	12
แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชน	15
แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	17
แนวคิดเรื่องการปรับตัวของชุมชน	21
แนวคิดเรื่องภูมิปัญญา	25
แนวคิดเรื่องนิเวศวิทยามนุษย์และนิเวศวิทยาวัฒนธรรม	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
กรอบแนวคิดในการศึกษา	46
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	48
การกำหนดพื้นที่	48
ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย	48
ขั้นตอนและวิธีการศึกษา	49
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	51
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษาและข้อวิจารณ์	53
ภูมิหลังชุมชนดั้งเดิมช่วงก่อนการได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน	53
ความเป็นมาโครงการการสร้างเขื่อน	61
ชุมชนภายหลังจากการได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน	71
ชุมชนช่วงการก่อตั้งชุมชนใหม่	81
การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชนภายหลังจากการได้รับ	
ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน	110
ข้อวิจารณ์ผลการศึกษา	130
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	137
สรุปผลการวิจัย	137
ข้อเสนอแนะ	145
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	148
ภาคผนวก	155

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงข้อมูลทางเทคนิคของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์	69
2	แสดงลักษณะของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์	69

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	47
2	การสัมภาษณ์ประชากรที่ทำการศึกษา โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก	52
3	การสัมภาษณ์ประชากรที่ทำการศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม	52
4	แผนที่แสดงชุมชนอำเภอท่าปลา(เก่า)	57
5	บริเวณเขื่อนสิริกิติ์	66
6	บรรยากาศบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์	67
7	แผนที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน	74
8	บริเวณพื้นที่เดิมที่ราษฎรอพยพมาอยู่ในปีพ.ศ. 2518	80
9	บริเวณด้านหน้าเขื่อนที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านท่าเรือ ในปีพ.ศ. 2518	80
10	แผนที่จังหวัดอุตรดิตถ์	83
11	บริเวณทางเข้าหมู่บ้านท่าเรือ	83
12	เส้นทางคมนาคมทางบกมีลักษณะถนนแบบลาดยางเป็นสายเข้าภายในชุมชนบ้านท่าเรือ	84

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
13	บริเวณชุมชนบ้านท่าเรือในอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์	84
14	แผนที่ชุมชนอำเภอท่าปลา	85
15	แผนที่ชุมชนบ้านท่าเรือ(บนบก)	86
16	แผนที่ชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์	87
17	บริเวณทำขึ้นปลาของชุมชนบ้านท่าเรือ	94
18	อุปกรณ์ประกอบอาชีพประมง “แพยกยอปลา”	95
19	แพร้านอาหารบริการนักท่องเที่ยว	95
20	ศาสนสถานประจำหมู่บ้าน “วัดบ้านท่าเรือ”	98
21	สภาพแวดล้อมด้านระบบนิเวศบนบก	108
22	สภาพแวดล้อมด้านระบบนิเวศโดยรอบอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์	108
23	เรือนแพอาศัยของชาวบ้านท่าปลา	112
24	อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพประมง “กระชังเลี้ยงปลา”	118
25	การเลี้ยงปลาในกระชัง	122
26	แพเบ็ด เป็นรูปแบบการประมงอีกรูปแบบหนึ่ง	122

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
27	เรือพายเป็นพาหนะที่สำคัญในการใช้ชีวิตในอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์	123
28	ร้านค้าในชุมชน ขายผลิตภัณฑ์แปรรูปของชาวบ้าน	126
29	ร้านค้าในชุมชน ขายเครื่องอุปโภคบริโภค	126
30	การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์	127

วิทยานิพนธ์

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชน
บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์

Community Cultural Adaptation in Sirikit Reservoir, Uttaradit Province

นางสาวสุดารัตน์ รอดบุญส่ง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2549

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผศ.ดร.โสวัตรี ณ ถลาง ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์พรเทพ พัฒนานุรักษ์ กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก ผศ.พรทิพย์ กาญจนสุนทร กรรมการที่ปรึกษาวิชารอง อาจารย์ปฐนรินทร์ นาคสิงห์ อาจารย์สานิต ฤทธิมนตร์ ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ในการให้ข้อคิดเสนอแนะทางการวิจัยและพิจารณาตรวจทานแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ จนงานวิจัยมีความสมบูรณ์และถูกต้องมากยิ่งขึ้น

การศึกษาในครั้งนี้ นอกจากทำการค้นคว้าจากเอกสารตำราต่าง ๆ แล้ว ยังได้กำหนดลงพื้นที่เพื่อการวิจัยภาคสนาม ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ทุกสำนักงานของอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ได้กรุณาให้ข้อมูลแนะนำและประสานกับฝ่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษา อันได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หน่วยป้องกันและปราบปรามทรัพยากรน้ำจืดเขื่อนสิริกิติ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อีกทั้งชาวบ้านที่กรุณาให้ข้อมูลทั้งเอกสารและการให้สัมภาษณ์ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านท่าเรือ นายมานพ ใจดุษย์ ที่ช่วยเหลือในการประสานงานและการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี นอกจากนี้ คุณนันทพร ติมปริวัฒนา คุณสุรชาติพย์ รอดบุญส่ง ได้กรุณาช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม จัดพิมพ์ ตรวจทานแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ จนสำเร็จเป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์

อีกทั้งขอขอบพระคุณศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน) ที่ได้สนับสนุนให้ทุนเพื่อการศึกษา ซึ่งการสนับสนุนดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในครั้งนี้ คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้ศึกษาขอบแต่บิดา มารดา ครอบครัวรอดบุญส่ง คณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และเจ้าของงานวิจัยที่ผู้ศึกษาได้นำมากล่าวอ้างในการศึกษาครั้งนี้ จึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

สุดารัตน์ รอดบุญส่ง

พฤษภาคม 2549